

ISSN 1505-2192

www.athenaeum.umk.pl

ATHENÆUM

Polskie Studia Politologiczne

W numerze:

- Eurowybory 2009
- Komunikowanie polityczne
- Integracja europejska

23/2010

wydawnictwo
adam marszałek

AIHENÆUM

Polskie Studia Politologiczne

vol. 23/2010

wydawnictwo
adam marszałek

RADA PROGRAMOWA: Jan Błuszkowski (UW) – socjologia polityki, Andrzej Furier (US) – stosunki międzynarodowe, Jan Grosfeld (UKSW) – etyka polityczna, Ryszard Herbut (UWr) – systemy polityczne Europy Zachodniej, Jan Iwanek (UŚ) – współczesne systemy polityczne, stosunki USA z Ameryką Łacińską, Zbigniew Karpus (UMK) – stosunki międzynarodowe, Kazimierz Kik (UH-P w Kielcach) – myśl polityczna, systemy polityczne, Barbara Krauz-Mozer (UJ) – metodologia i teoria polityki, Krzysztof Łabędź (UP im. KEN w Krakowie) – najnowsza historia polityczna, Ewa Maj (UMCS) – stosunki międzynarodowe, Andrzej Mąkiewicz (UZ) – globalizacja, Tomasz Nałęcz (AH im. A. Gieysztora w Pułtusku) – najnowsza historia Polski, Wiesława Piątkowska-Stepaniak (UO) – komunikacja społeczna, medioznawstwo, Ewa Polak (UG) – polityka gospodarcza, międzynarodowe stosunki gospodarcze, Eugeniusz Ponczek (UŁ) – teoria polityki, polska myśl polityczna, Jerzy Sielski (US) – metodologia, teoria polityki, Jacek Sobczak (UAM) – prawo medialne i systemy prasowe, Andrzej Wojtas (UKW) – myśl polityczna, Arkadiusz Żukowski (UWM) – system polityczny RP, systemy polityczne.

REDAKTOR NACZELNY: Roman Bäcker

ZESPÓŁ REDAKCYJNY: Joanna Marszałek-Kawa (zastępca redaktora naczelnego), Bartłomiej Michalak (sekretarz redakcji), Dariusz Góra-Szopiński (opracowanie bibliografii), Michał J. Czarnecki (redaktor ds. organizacyjnych), Aleksandra Seklecka (korekta redakcyjna).

KOLEGIUM REDAKCYJNE:

DZIAŁ KOMUNIKOWANIE POLITYCZNE: Dorota Piontek (Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM), Marcin Zaborski (Instytut Politologii UKSW).

DZIAŁ METODOLOGIA I TEORIA POLITYKI: Tomasz Godlewski (Instytut Nauk Politycznych UW), Beata Słobodzian (Instytut Politologii UG), Paweł Ścigaj (Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ).

DZIAŁ MYŚL POLITYCZNA: Danuta Karnowska (Instytut Nauk Politycznych UKW), Lech Rubisz (Instytut Politologii UO), Tomasz Sikorski (Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych US).

DZIAŁ POLITYKI SEKTOROWE: Agnieszka Opalińska (Instytut Politologii UZ), Robert Radek (Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UŚ), Jacek Sroka (Instytut Politologii UWr).

DZIAŁ STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE: Katarzyna Kącka (Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych UMK), Stanisław Konopacki (Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych UŁ), Katarzyna Marzęda (Wydział Politologii UMCS), Agnieszka Zaremba (Instytut Nauk Politycznych UH-P w Kielcach).

DZIAŁ SYSTEMY POLITYCZNE: Adam Hołub (Instytut Nauk Politycznych UWM), Krzysztof Kowalczyk (Instytut Politologii i Europeistyki US), Magdalena Mikołajczyk (Instytut Politologii UP im. KEN w Krakowie), Jacek Wojnicki (Wydział Nauk Politycznych AH im. A. Gieysztora w Pułtusku).

RECENZENCI ARTYKUŁÓW: Bogusława Dobek-Ostrowska (UWr), Aniela Dylus (UKSW), Stanisław Konopacki (UŁ), Maria Marczevska-Rytko (UMCS), Piotr Pawełczyk (UAM), Marek Pietraś (UMCS), Jerzy Sielski (US), Radosław Zenderowski (UKSW), Arkadiusz Żukowski (UWM).

ADRES REDAKCJI: „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne”, Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych UMK, ul. Batorego 39L, 87-100 Toruń, e-mail: athena@umk.pl; Internet: www.athenaeum.umk.pl

Redaktor techniczny: Paweł Banasiak

Projekt okładki i logo: PMK Design

Korekta: Zespół

© Copyright by the Authors

© Copyright by Wydawnictwo Adam Marszałek

ISSN 1505-2192

Wydawnictwo prowadzi sprzedaż wysyłkową: tel./fax 056 648 50 70, marketing@marszalek.com.pl

Prenumeratę instytucjonalną można zamawiać w oddziałach firmy Kolporter S.A. na terenie całego kraju. Informacje pod numerem infolinii 0801 205 555 lub na stronie internetowej <http://www.kolporter-spolka-akcyjna.com.pl/prenumerata.asp>

WYDAWNICTWO ADAM MARSZAŁEK, ul. Lubicka 44, 87-100 Toruń,
tel. 056 660 81 60, fax 056 648 50 70, e-mail: info@marszalek.com.pl, www.marszalek.com.pl
Drukarnia nr 2, ul. Warszawska 52, 87-148 Łysomice, tel. 056 659 98 96

SPIS TREŚCI

Od redakcji	7
-------------------	---

EUROWYBORY 2009

Michał Jacuński, Robert Wiszniowski

VII kadencja Parlamentu Europejskiego. Decyzje wyborcze, frekwencja i strategie partyjne	11
--	----

Krzysztof Kowalczyk

Strategia i taktyka Platformy Obywatelskiej Rzeczypospolitej Polskiej w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2009 roku	31
--	----

Robert Radek

Kampania wyborcza Prawa i Sprawiedliwości do Parlamentu Europejskiego w 2009 roku	51
---	----

Waldemar Wojtasik

Partie polskiej lewicy w wyborach do Parlamentu Europejskiego	69
---	----

Krzysztof Zuba

Polskie partie eurosceptyczne w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2009 roku	83
--	----

KOMUNIKOWANIE POLITYCZNE

Beata Stachowiak

Ku społeczeństwu informacyjnemu. Polska i kraje sąsiednie	101
---	-----

Maria Nowina Konopka

Wybrane uwarunkowania stopnia wykorzystywania Internetu przez jednostki samorządu terytorialnego do realizacji zadań <i>public relations</i> . Analiza na przykładzie województwa małopolskiego	114
---	-----

Marlena Borowicz

Kampania wyborcza – definicje i cechy charakterystyczne 133

Agnieszka Kampka

Językowe gry wojenne 146

Winicjusz Schulz

Formatowanie stacji radiowej, czyli szukanie recepty na sukces 162

INTEGRACJA EUROPEJSKA**Elżbieta Trafiałek**

Dylematy spójności socjalnej Europy 177

Rafał Willa

Deficyt demokratyczny w Unii Europejskiej 194

Rafał RiedelTranspozycja dyrektywy a problem deficytu demokratycznego
w Unii Europejskiej 209**Katarzyna Gruszko**Polityka Stanów Zjednoczonych wobec procesów integracji
europejskiej 223**Jarosław Flakowski**Zjednoczone Niemcy wobec współczesnych konfliktów zbrojnych
(1990–2007) 234**Robert Potocki**

Europa Josepha Ratzingera 252

SPRAWOZDANIA**Jacek Wojnicki**Sprawozdane z I Ogólnopolskiego Kongresu Politologii
(Warszawa, 22–24 września 2009 r.) 273**Ewa Pogorzała**Sprawozdanie z seminarium „Kobiety, mężczyźni, parytety”
(Warszawa, 24 września 2009 r.) 276

RECENZJE

<i>Płeć w życiu publicznym</i> , red. M. Jeziński, M. Winclawska, B. Brodzińska, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2009, ss. 266 (<i>rec. Marta Dorenda</i>)	287
Alicja Stępień-Kuczyńska, <i>Rosja: ku Europie. Z problematyki stosunków rosyjsko-unijnych</i> , Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008, ss. 330 (<i>rec. Monika Kostecka</i>)	291
<i>Zmiana i kontynuacja. Polityka europejska wybranych państw Unii Europejskiej</i> , red. L. Jesień, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2008, ss. 259 (<i>rec. Anna Szczepańska</i>)	296
Alfred S. Regnery, <i>Upstream. The Ascendance of American Conservatism</i> , Threshold Editions, New York 2008, ss. 448 (<i>rec. Dariusz Góra-Szopiński</i>)	304
Przemysław Biskup, <i>Prawno-polityczna ewolucja brytyjskiej doktryny suwerenności</i> , „Studia nad polityką”, t. XV, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2007, ss. 187 (<i>rec. Jacek Zalesny</i>)	308
Colin Flint, <i>Wstęp do geopolityki</i> , przeł. J. Halbersztat, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, ss. 244 (<i>rec. Tomasz Klin</i>)	311
<i>Sport w stosunkach międzynarodowych</i> , red. A. Polus, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009, ss. 224 (<i>rec. Wojciech Stankiewicz</i>)	314
Wykaz nowo przyznanych stopni naukowych w dziedzinie politologii ..	323
Noty o autorach	329

Beata Stachowiak

KU SPOŁECZEŃSTWU INFORMACYJNEMU. POLSKA I KRAJE SĄSIEDNIE

TERYTORIA DZISIEJSZEJ POLSKI oraz krajów z nią sąsiadujących od wieków były miejscem ścierania się różnych kultur, religii, a także wzorców ekonomicznych i politycznych. Były również polem rywalizacji, ale i zarazem współpracy na gruncie polityki, gospodarki, handlu i nauki. Ten rejon Europy jest interesujący także z punktu widzenia różnic występujących między poszczególnymi krajami. Różnice te istnieją nie tylko na płaszczyźnie politycznej, ekonomicznej czy też kulturowej, ale także w poziomie rozwoju cywilizacyjnego kraju, pod względem przynależności do Unii Europejskiej oraz stażu członkowskiego. Znaczne też odmienności w tym regionie występują w kontekście budowy i rozwoju społeczeństwa informacyjnego. I ta problematyka zostanie omówiona w tym artykule.

ZARYS PROBLEMATYKI

TERMIN SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE¹ jest używany w publikacjach oraz dokumentach od ponad czterdziestu lat, ale początkowo terminem bardziej popularnym było określenie „cywilizacja informacyjna”, jednak po kilku latach na trwałe do obiegu weszło pojęcie „społeczeństwo informacyjne”. Prześledźmy więc, jak pojęcie „społeczeństwo informacyjne” torowało sobie drogę w publikacjach naukowych oraz dokumentach rządowych na przestrzeni ostatnich czterdziestu lat.

¹ Na potrzeby tego artykułu została przyjęta następująca definicja społeczeństwa informacyjnego: „społeczeństwo staje się informacyjnym, kiedy stopień komplikacji rozwoju społeczno-ekonomicznego zmusza do użycia narzędzi, bez których nie jest możliwe zgromadzenie, przetwarzanie i użytkowanie olbrzymiej *infomasy*”. K. Krzysztofek, M. Szczepański, *Zrozumieć rozwój*, Katowice 2002, s. 178.

W roku 1963 ukazał się artykuł japońskiego socjologa Tadao Umesamo, w którym poruszono problemy związane z przemianami społeczeństwa przemysłowego w społeczeństwo oparte na sektorach informacyjnych². W rok później na łamach japońskiego dziennika „Hoso Asahi” miała miejsce dyskusja, która dotyczyła przyszłości japońskiej gospodarki i społeczeństwa w nowych warunkach, kiedy to dominującym sektorem wytwarzania PKB stanie się sektor informacyjny. Po kilku latach, a ściślej w 1968 r., pojęcie „cywilizacja informacyjna” zostało upowszechnione przez japońskiego futurologa Kenichi Koyame w pracy poświęconej przeobrażeniom współczesnych społeczeństw. Zaś na początku lat 70. Japończyk Yoneji Masuda opracował i przedstawił strategię przeobrażenia wszystkich sektorów życia społecznego pod wpływem rozwoju technologii informacyjno-komunikacyjnych.

W pracach oraz dokumentach Europejczyków pojęcia „społeczeństwo informacyjne” zaczęto używać nieco później. Dopiero w roku 1978 opublikowano raport dwóch socjologów Simona Nora i Alaina Minca dla francuskich władz, dotyczący zmian w funkcjonowaniu społeczeństwa w obliczu pojawienia się nowych technologii IT oraz zmian w strukturze zatrudnienia. Kilka lat później, tj. w latach 80., Wspólnota Europejska zaczęła intensywniej zastanawiać się nad problematyką społeczeństwa informacyjnego. Opracowano i wdrożono w życie projekty badawcze dotyczące technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz ich wpływu na życie społeczne, gospodarcze i polityczne. Lata 80. XX wieku przyniosły również upowszechnienie problematyki społeczeństwa informacyjnego w Stanach Zjednoczonych, które na drogę budowy nowej formacji społecznej wkroczyły wcześniej niż kraje europejskie. Powróćmy jednak do kwestii europejskich. Na początku lat 90. termin „społeczeństwo informacyjne” stał się popularny za sprawą raportu „The Europe and the Global Information Society” sporządzonego przez Martina Bangemanna dla Komisji Europejskiej. W wielu opracowaniach rok ukazania się tego raportu, tj. 1994, uważa się za przełomowy, gdyż termin „społeczeństwo informacyjne” nabrał wówczas mocy oficjalnej. Po roku 1994 hasło „społeczeństwo informacyjne” zaczęło pojawiać się coraz częściej w dokumentach unijnych. Na przykład w Piątym Programie Ramowym, rozpisany na lata 1998–2002, funkcjonował specjalny program pod tytułem „User friendly Information Society”³. Kolejnym, przełomowym momentem było ogłoszenie w grudniu 1999 inicjatywy „eEurope”

² W artykule tym autor użył po raz pierwszy określenia „cywilizacja informacyjna”.

³ Tłum. Przyjazne Społeczeństwo Informacyjne.

– an Information Society for all”⁴. Działania tego programu objęły piętnaście państw Unii Europejskiej. Kraje kandydujące również doceniły znaczenie problematyki społeczeństwa informacyjnego i w maju 2000 r. podczas konferencji ministerialnej w Warszawie przyjęły deklarację „eEurope+”, w której zobowiązały się do przygotowania narodowych planów budowy społeczeństwa informacyjnego zgodnie z inicjatywą *eEurope*. Ponadto postanowiono, iż państwa „piętnastki” oraz kraje kandydujące podejmą wspólne prace nad przygotowaniem planu działania „eEurope2003+”. Również Strategia Lizbońska, której głównym celem było stworzenie z krajów Unii Europejskiej najbardziej konkurencyjnej gospodarki świata do roku 2010, uwzględniała proces tworzenia się społeczeństwa informacyjnego. Tak więc, problematyka społeczeństwa informacyjnego stawała się powoli dla większości państw europejskich, nie tylko dla krajów Unii Europejskiej, jednym z wiodących tematów.

WSKAŹNIKI ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO

ROZWÓJ SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO można rozpatrywać na wielu płaszczyznach, zjawisko to można opisywać za pomocą różnych wskaźników – przyjrzymy się więc bliżej tym, które mogą być pomocne w tym zakresie. Prace nad statystycznym opisem rozwoju społeczeństwa informacyjnego rozpoczęły się w roku 1997, kiedy to OECD podjęła decyzję o powołaniu specjalnej Grupy Roboczej ds. Wskaźników Społeczeństwa Informacyjnego. Był to punkt zwrotny, gdyż podjęto wreszcie działania zmierzające do wypracowania spójnego systemu wskaźników, aby ostatecznie móc porównać stopień zaawansowania rozwoju wielu państw. Głównym celem owej grupy roboczej było opracowanie definicji i metodologii dostarczania danych, porównywania ich w skali międzynarodowej. Wkrótce zaczęły pojawiać się pierwsze efekty, i tak np. w roku 1998 opracowano definicję „sektora ICT”, w roku 2000 pojęcie „transakcji handlu elektronicznego”, rok 2001 przyniósł opracowanie modelu badania wykorzystania ICT w przedsiębiorstwach. Rok później pojawił się model badawczy dla gospodarstw domowych. W roku 2004 rozpoczęto prace nad opracowaniem metod badawczych dotyczących elektronicznych usług biznesowych. Oczywiście problematyką ilościowego i jakościowego opisu społeczeństwa informacyjnego zajmowała się nie tylko OECD, ale także

⁴ Tłum. Społeczeństwo Informacyjne dla Wszystkich.

i inne organizacje międzynarodowe. I tak, w roku 2005 odbył się Światowy Szczyt w Sprawie Społeczeństwa Informacyjnego, którego głównym celem było określenie listy wskaźników opisujących rozwój społeczeństwa informacyjnego. Miały być one obowiązujące dla wszystkich państw należących do ONZ, OECD i UE. Wskaźniki ustalone wówczas zamknęły się w trzech obszarach: infrastruktura ICT, dostęp i wykorzystanie ICT w gospodarstwach domowych oraz dostęp i wykorzystanie ICT w przedsiębiorstwach.

Wcześniej w UE Parlament Europejski i Rada Unii Europejskiej rozporządzeniem 808/2004 określiły ogólne zasady gromadzenia danych służących do opisu rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Do tego czasu badania prowadzone w krajach UE miały charakter rozproszony, nie były ujednoczone, wskutek czego wyniki były nieporównywalne. Owe rozporządzenie przyczyniło się do harmonizacji badań, co między innymi prowadziło do objęcia badaniami tych samych podmiotów, jednakowych obszarów badawczych, ustalenia jednakowych okresów odniesienia. Warto pamiętać, że harmonizacja badań była efektem pracy grupy badawczej ds. Statystyki Społeczeństwa Informacyjnego przy Eurostacie. I tak, do powszechnego użycia weszły między innymi następujące wskaźniki: „ilość gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu, ilość podmiotów gospodarczych posiadających szerokopasmowy dostęp do Internetu, liczba abonentów telefonii komórkowej i stacjonarnej, liczba osób korzystających regularnie z Internetu, poziom dostępu do usług priorytetowych w społeczeństwie informacyjnym, liczba absolwentów kierunków teleinformatycznych”. Nie sposób wymienić wszystkich.

Mówiąc o różnych wskaźnikach opisujących społeczeństwo informacyjne, nie można zapomnieć o „wskaźniku dostępu cyfrowego” DAI. Problem braku jednego, ale zarazem wyrazistego wskaźnika, poruszano od dawna – dlatego też skonstruowano nowy wskaźnik – „wskaźnik dostępu cyfrowego” DAI⁵. Digital Access Index został opracowany przez International Telecommunication Union⁶. DAI mierzy dostępność ICT efektywniej niż inne indeksy tego typu. Jego zaletą jest przejrzystość, którą uzyskano dzięki odpowiedniemu doborowi zmiennych oraz wag. Wskaźnik koncentruje się na czynnikach, które bezpośrednio wpływają na szansę uzyskania dostępu do ICT przez jednostkę. Na rysunku 1. przedstawiono elementy składowe wskaźnika dostępu cyfrowego, jak można zauważyć, uwzględniono

⁵ DAI, czyli Digital Access Index.

⁶ ITU, czyli Międzynarodowy Związek Telekomunikacyjny.

w nim wiele czynników⁷, np. infrastrukturę w danym kraju, poziom dostępności, jak i też poziom wykształcenia społeczeństwa. Pierwszy światowy ranking państw stworzony na podstawie wskaźnika dostępu cyfrowego przedstawiono w roku 2003.

Rysunek 1. Elementy składowe wskaźnika dostępu cyfrowego (DAI)

infrastruktura	przystępność	wiedza	jakość	użytkowanie
Abonenci telefonii komórkowej	Cena dostępu do Internetu	Umiejętność czytania i pisania	Szerokość międzynarodowego dostępu do Internetu	Użytkownicy Internetu na 100 mieszkańców
Abonenci telefonii stacjonarnej		Łączny wskaźnik skolaryzacji na wszystkich poziomach	Abonenci szerokopasmowego dostępu do Internetu	

Można także przyjmować inne wskaźniki, np. o aktywności informatycznej mieszkańców danego kraju może świadczyć liczba haseł w Wikipedii. To, co prawda, nie jest wskaźnik oficjalny, ale niesie ze sobą pewne informacje. Pamiętać także należy o tym, iż wskaźniki ilościowe nie oddadzą w pełni obrazu rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Bez analizy jakościowej ten obraz będzie niepełny.

SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE W POLSCE I KRAJACH SĄSIEDNICH

POLSKA JEST PAŃSTWEM graniczącym z kilkoma krajami, i tak na zachodzie graniczy z Niemcami, na południu z Czechami i Słowacją, na wschodzie z Ukrainą, Białorusią i Litwą, na północy z Rosją, a ściślej z Obwodem Kaliningradzkim – rosyjską enklawą w Europie Środkowej, poprzez granicę morską z Danią i Szwecją. Jak można zauważyć już na pierwszy rzut oka, kraje te nie tworzą jednolitej struktury nie tylko pod względem zaawansowania procesu tworzenia i rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Państwa te różnią się między sobą systemami politycznymi, gospodarczymi, stopniem rozwoju, nie można także zapominać o różnicach historycznych, kulturowych, religijnych oraz mentalnościowych. Ponadto nie

⁷ Dokładniejsze informacje czytelnik może znaleźć na stronie internetowej, http://www.unic.un.org.pl/wsis/genewa/raport_rtns.php, odczyt z dn. 19.02.2009.

wszystkie należą do Unii Europejskiej, i z tego też powodu pojawiają się kolejne różnice – niektóre z tych państw nie biorą udziału w programach unijnych. Stwierdzenie, że państwa te są zróżnicowane pod względem rozwoju społeczeństwa informacyjnego, jest bardzo ogólne. Gdy chcemy się bliżej przyjrzeć temu problemowi, potrzebna jest dogłębna analiza wskaźników opisujących rozwój społeczeństwa informacyjnego.

Poniżej zostanie dokonana analiza państw regionu pod kątem stopnia zaawansowania w procesie budowy społeczeństwa informacyjnego. Pierwszym z rozważanych wskaźników będzie struktura zatrudnienia. Należy bowiem pamiętać o tym, że jednym z następstw powstawania społeczeństwa informacyjnego jest zmiana tej struktury. Większość pracujących w nowej formacji społecznej jest zatrudniona w sektorze usług, w dwóch pozostałych sektorach liczba zatrudnionych jest znacznie niższa. Tabela 1. przedstawia poziom zatrudnienia w poszczególnych państwach i w określonych sektorach.

Tabela 1. Struktura zatrudnienia w krajach regionu w roku 2004

	rolnictwo	Przemysł	usługi
Białoruś	b.d.	b.d.	b.d.
Czechy	5%	40%	55%
Dania	3%	26%	71%
Litwa	16%	28%	58%
Niemcy	3%	33%	65%
Polska	19%	31%	50%
Rosja	12%	29%	59%
Słowacja	6%	38%	56%
Szwecja	2%	29%	69%
Ukraina	20%	31%	49%

Źródło: *Świat w liczbach*, Warszawa 2005.

Państwami, które charakteryzują się najwyższym wskaźnikiem zatrudnienia w sektorze usług, są Dania, Szwecja i Niemcy, w pozostałych państwach ten wskaźnik nie jest taki wysoki. W trzech państwach, tj. na Litwie, w Polsce, na Ukrainie zwraca uwagę duży procent osób pracujących w rolnictwie, które może być przecież

miejszem ukrytego bezrobocia na wsi. Pamiętajmy jednak także o tym, że struktura gospodarstw rolnych w wymienionych państwach jest zróżnicowana. W krajach byłego Związku Radzieckiego, w odróżnieniu od Polski, nie było indywidualnych gospodarstw rolnych. Większość pracujących w rolnictwie stanowili pracownicy państwowych gospodarstw lub spółdzielni rolniczych. Obraz struktury zatrudnienia jest więc bardzo zróżnicowany i są to różnice statystycznie istotne. Dane te wskazują także na to, iż przed niektórymi państwami jeszcze długa droga przekształcania społeczeństw, także pod kątem struktury zatrudnienia. Jej zmiana łączy się bezpośrednio z obszarem edukacji. W społeczeństwach o wyższym poziomie wykształcenia proces przekwalifikowania jest łatwiejszy i mniej bolesny dla zainteresowanych. Kraje, które rozważamy różnią się między sobą odsetkiem osób legitymujących się wykształceniem wyższym. I tak, dla Danii ten wskaźnik w analizowanym okresie wynosił 18,1%, Litwy 20,9%, Niemiec 17,4%, Polski 10,2%, Republiki Czeskiej również 10,2%⁸. Analiza danych wskazuje także na to, iż w krajach byłego Bloku Wschodniego nastąpił w ostatnich latach wzrost liczby osób z wykształceniem wyższym. Niewątpliwie ten fakt jest związany także pośrednio z procesem tworzenia i rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

Nie mniej ważne są wskaźniki na płaszczyźnie technologicznej. W poniższych tabelach zostaną przedstawione te wskaźniki, które są ważne przy ocenie stanu zaawansowania budowy społeczeństwa postindustrialnego.

Analiza danych z tabeli 2. wskazuje na to, że występuje zróżnicowanie między poszczególnymi państwami w infrastrukturze telekomunikacyjnej — szczególnie wyraźnie widać to na płaszczyźnie dostępu do Internetu. Badane kraje można podzielić właściwie na trzy grupy, pierwsza to kraje należące do „starej Unii”, druga to państwa byłego Bloku Wschodniego, które przystąpiły w roku 2005 do Unii Europejskiej, grupę trzecią stanowią te państwa byłego Bloku Wschodniego, które nie należą do UE. Różnice te związane są przede wszystkim z tym, iż przed zmianami ustrojowymi kraje byłego Bloku Wschodniego nie miały dostępu do nowych technologii. Mówiąc o wskaźnikach telekomunikacyjnych, warto jeszcze wspomnieć o pewnej tendencji, która ujawniła się stosunkowo niedawno. W wielu państwach następuje spadek liczby abonentów telefonii stacjonarnej; do tych krajów należą: Czechy, Dania, Litwa, Słowacja i Szwecja. Ta tendencja wiąże się ze zmianą stylu życia, ale przede wszystkim z rozszerzeniem usług i spadkiem cen.

Opisując rozwój społeczeństwa informacyjnego, nie sposób nie wykorzystać wskaźnika dostępu cyfrowego. Co prawda od kilku lat nie publikuje się nowych

⁸ *Rocznik demograficzny GUS*, Warszawa 2008, s. 504.

Tabela 2. Telefonii stacjonarna, komórkowa i Internet w roku 2006 w wybranych krajach

Kraj	Abonenci telefonii komórkowej	Abonenci łączny internetowych	Abonenci Internetu szerokopasmowego
	na 100 mieszkańców		
Białoruś	61,4	4,2	0,1
Czechy	119	23,0	10,6
Dania	107,3	34,6	31,7
Litwa	138,1	12,2	6,9
Niemcy	101,9	24,2	17,0
Polska	95,5	8,4	6,9
Rosja	83,6	1,3	2,0
Słowacja	90,6	7,3	5,9
Szwecja	102,1	39,3	25,9
Ukraina	106,7	0,5	b.d.

Źródło: *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2004–2006*, Warszawa 2008, s. 46.

Tabela 3. Wskaźnik dostępu cyfrowego w krajach regionu w roku 2002

Kraj	DAI	Kraj	DAI
Białoruś	0.49	Polska	0.59
Czechy	0.66	Rosja	0.50
Dania	0.83	Słowacja	0.59
Litwa	0.56	Szwecja	0.85
Niemcy	0.74	Ukraina	0.43

Źródło: http://www.unic.un.org.pl/wsis/genewa/raport_rtns.php, odczyt z dn. 13.02.2009.

danych, ale także w tym ujęciu widać wyłaniające się trzy grupy państw. Do państw z wysokim dostępem należą z rozważanej grupy krajów: Dania, Szwecja oraz Niemcy. Czechy, Polska, Słowacja, Litwa oraz Rosja mieszczą się w drugiej grupie państw, czyli państw charakteryzujących się zaawansowanym dostępem. Natomiast Białoruś i Ukrainę zakwalifikowano do trzeciej grupy, czyli krajów o średnim dostępie cyfrowym. Szczegółowe informacje zostały przedstawione w tabeli 3.

Przytoczone w tym akapicie dane wskazują jednoznacznie, iż kraje rozważanego regionu są zróżnicowane pod kątem społeczeństwa informacyjnego.

„INFORMACYJNA” AKTYWNOŚĆ MIESZKAŃCÓW REGIONU

ROZWAŻAJĄC KWESTIE ZWIĄZANE z rozwojem społeczeństwa informacyjnego, nie można zapomnieć o mieszkańcach regionu, przecież między nimi też występują różnice. Oczywiście są one uwarunkowane także względami technologicznymi. Spójrzmy na niektóre wskaźniki, np. odsetek mieszkańców mających dostęp do Internetu, odsetek mieszkańców regularnie korzystających z Internetu⁹, poziom umiejętności.

Także w tym zakresie zauważalne są trzy prędkości. Niestety, znowu w państwach byłego Bloku Wschodniego wskaźniki te są niższe. Istnieje pewien dysonans, który jak najszybciej należy zniwelować. Rozważając rozwój społeczeństwa informacyjnego, warto uwzględnić także pewien nieoficjalny wskaźnik, który w pewnym zakresie może świadczyć o aktywności, i to twórczej aktywności, internautów w każdym z krajów. Chodzi o wielkość zasobów Wikipedii, czyli wolnej encyklopedii internetowej, którą może tworzyć każdy, kto dysponuje przeglądarką internetową. Celem Wikipedii jest tworzenie i bezpłatne udostępnianie zasobów. Obecnie jest dostępnych 265 wersji językowych. Statystyki Wikipedii wskazują na to, że jedynie 7 edycji językowych ma ponad 500 000 artykułów. Są to, zachowując porządek malejący, następujące edycje: angielska, niemiecka, francuska, polska, japońska, włoska oraz niderlandzka. Dane z tabeli 5. wskazują na to, że najbardziej aktywnymi internautami z regionu są Niemcy i Polacy. Okazuje się, że mimo nienajlepszych wskaźników technologicznych, Polacy są aktywni w Internecie, i to właściwie w nowej odsłonie Internetu, jaką jest web 2.0. Oczywiście czynnikiem wpływającym na taki stan rzeczy jest także liczba mieszkańców danego kraju.

⁹ Poprzez regularne korzystanie z Internetu Eurostat rozumie korzystanie z Internetu chociaż raz w ciągu ostatniego tygodnia.

Tabela 4. Rozwój społeczeństwa informacyjnego w krajach regionu w latach 2006–2008

	Procent mieszkańców mających dostęp do Internetu w roku 2008	Procent mieszkańców regularnie korzystających z Internetu w 2008 roku	Korzystający z Internetu w kontaktach z administracją w roku 2008	Umiejętności związane z Internetem wyszukiwanie informacji w roku 2006	Umiejętności związane z Internetem wysyłanie e-maili z załącznikami w roku 2006
Białoruś	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Czechy	46	51	14	43	41
Dania	82	80	44	84	76
Litwa	51	50	20	45	34
Niemcy	75	68	33	70	55
Polska	48	44	16	44	30
Rosja	b.d.	16 (2006 w ostatnich trzech miesiącach)	b.d.	b.d.	b.d.
Słowacja	58	62	30	57	47
Szwecja	84	83	52	79	69
Ukraina	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

Źródło: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> oraz <http://www.gks.ru>.

Tabela 5. Dane dotyczące zasobów Wikipedii (stan na dzień 12 lutego 2009 roku)

	Liczba haseł w Wikipedii	Adres Wikipedii
Białoruś	14789	http://be.wikipedia.org/wiki/Галоўная_старонка
Czechy	119170	http://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavní_strana
Dania	102956	http://da.wikipedia.org/wiki/Forside
Litwa	81540	http://lt.wikipedia.org/wiki/Pagrindinis_puslapis
Niemcy	864624	http://de.wikipedia.org/wiki/Hauptseite
Polska	578836	http://pl.wikipedia.org/wiki/Strona_główna
Rosja	359393	http://ru.wikipedia.org/wiki/Заглавная_страница
Słowacja	105214	http://sk.wikipedia.org/wiki/Hlavná_stránka
Szwecja	306220	http://sv.wikipedia.org/wiki/Portal:Huvudsida
Ukraina	138013	http://uk.wikipedia.org/wiki/Головна_стаття

Źródło: Wikipedia.

INFORMATYZACJA PRZEDSIĘBIORSTW

PROCES ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA informacyjnego ma także inny kontekst – to informatyzacja przedsiębiorstw i wykorzystywanie w nich ICT. Jeżeli między poszczególnymi krajami występują różnice w wyposażeniu gospodarstw domowych oraz w przygotowaniu obywateli, to różnice będą również widoczne na płaszczyźnie przedsiębiorstw. Zawarte w tabeli 6. dane wskazują na pewne różnice, ale nie

Tabela 6. Wykorzystanie ICT w przedsiębiorstwach w krajach regionu w roku 2008

	Procent przedsiębiorstw mających dostęp do Internetu w roku 2008	Procent przedsiębiorstw posiadających stronę internetową w roku 2008	Dostępność do komputerów w przedsiębiorstwach zatrudniających 10 osób i więcej w roku 2008
Białoruś	b.d.	b.d.	b.d.
Czechy	95	78	97
Dania	98	87	99
Litwa	94	55	96
Niemcy	95	77	97
Polska	93	57	95
Rosja	58 (rok 2005)	17 (rok 2005)	b.d.
Słowacja	96	73	98
Szwecja	96	86	97
Ukraina	b.d.	b.d.	b.d.

Źródło: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> oraz <http://www.gks.ru>.

są one tak wyraźne jak w przypadku poprzednich zestawień. Niestety, brak danych z takich państw jak Białoruś oraz Ukraina nie pozwala na jednoznaczną ocenę sytuacji. Wydaje się, że Białoruś oraz Ukraina, w odróżnieniu od Rosji, nie prowadzą badań dotyczących społeczeństwa informacyjnego. Analiza publikacji statystycznych dostępnych *on-line* wskazuje na to, iż ta tematyka nie jest poruszana. Dane z tabeli 6. Świadczą o tym, iż kraje regionu należące do Unii Europejskiej różnią się między sobą jedynie w kategorii przedsiębiorstw posiadających stronę internetową.

PODSUMOWANIE

PRZEDSTAWIONE DANE POTWIERDZAJĄ wcześniej postawioną tezę, że państwa regionu nie są jednolite pod względem zaawansowania procesu tworzenia społeczeństwa informacyjnego. Można powiedzieć, że jest to region co najmniej dwóch lub nawet trzech prędkości. Różnice te mają swoje źródła w historii. Należy przecież pamiętać, że niski poziom rozwoju technologicznego państw postkomunistycznych wynika z faktu, iż przez długie lata kraje Bloku Wschodniego miały ograniczony dostęp do nowych rozwiązań technologicznych. Zbliżenie się tych państw do poziomu technologicznego państw „starej” Unii Europejskiej stanowi wyzwanie. Wydaje się, że można by mu łatwiej sprostać, gdyby istniała możliwość korzystania z doświadczeń – w różnych sferach życia – państw bardziej zaawansowanych w procesie tworzenia społeczeństwa informacyjnego. Oczywiście wyzwanie to ma także swój kontekst finansowy, wydaje się nawet, iż bez pomocy Unii Europejskiej dorównanie do poziomu krajów „starej” Unii Europejskiej jest wręcz niemożliwe.

Ciągle jednak wiele możliwości nie jest dostatecznie wykorzystywanych. I ten stan rzeczy może budzić niepokój, ponieważ traci się nie tylko fundusze, ale przede wszystkim czas, który jest nie do odzyskania. A na to państwa, które muszą zbliżyć się do innych krajów, nie mogą sobie pozwolić. Pól wzajemnej współpracy może być wiele, szczególnie ważna wydaje się współpraca na polu wymiany doświadczeń w zakresie hardware oraz software. Gdy patrzymy na ten problem z polskiego punktu widzenia, widzimy, iż w naszym kraju małą wagę przykładają się do użytkowania wolnego oprogramowania, niestety, w wielu urzędach, a także szkołach preferuje się ciągle oprogramowanie wielkich koncernów, takich jak np. Microsoft. Również ważna wydaje się współpraca uczelni, gdyż to one przygotowują menedżerów, przedsiębiorców, nauczycieli, działaczy samorządowych do przyszłej pracy na rzecz społeczeństwa. Płaszczyzn współdziałania uczelni jest bardzo wiele, a oto niektóre z nich:

- udostępnianie zbiorów z bibliotek cyfrowych,
- tworzenie portali tematycznych w językach narodowych oraz w języku angielskim,
- wymiana doświadczeń edukacyjnych,
- współpraca przy programach ramowych oraz pozyskiwanie funduszy europejskich,
- tworzenie wspólnej oferty kursów e-learningowych.

Inną płaszczyzną współpracy może być też budowanie spójnych systemów informatycznych, które pozwalają na wymianę danych (jak to miało miejsce w przeszłości w programie IDA, czyli *Interchange of Data between Administrations*). Budowa takich systemów odgrywa ważną rolę, chociażby w kontekście strefy Schengen. Jednakże bez współpracy tworzenie takich systemów informatycznych jest niemożliwe. Wydaje się także, iż Polska mogłaby odgrywać, chociaż dla części krajów regionu, wiodącą rolę w procesie budowy społeczeństwa informacyjnego.

Kończąc, współpraca między państwami regionu to oczywiście nie tylko współpraca między szkołami wyższymi, ale także między poszczególnymi ministerstwami, podmiotami gospodarczymi. Bardzo pomocne w tym względzie mogą być programy unijne, które w swoich założeniach ujmują współpracę kilku państw. Z punktu widzenia krajów omawianego regionu ta współpraca powinna być ściślejsza.

SUMMARY

THE AUTHOR PRESENTS process of forming information society in Poland and its neighborhood countries. The article discusses evolution indicators of information societies such as: the structure of employment, the number of subscribers of stationary telephony, cellular telephony and Internet. The article also compares information activity of citizens in the countries of the region. The article is a kind of review.